

Diagnoser begränsar vårt synfält

Det var midsommarafton, en tid då Gotland är som vackrast. Jag befann mig på en gammal vacker gård hos goda vänner som har ägnat sina liv åt att vårda och förvalta öns kultur och natur. En storslagen middag övergick i samtal framför brasan. Vår värd berättade om människors liv och leverne på ön och en rad ovanliga personligheter och livsöden växte fram för vår syn.

En bok plockades fram med titeln *De ovanliga: Människor som går mot strömmen* av Åke Mokvist. Den hade jag tidigare nyfiket tummat på, men inte läst. Denna kväll gav den extra liv till samtalet. Jag lånade boken och sträckläste genom återstoden av helgen. Sedan köpte jag den.

DET INLEDANDE kapitlet slår upp dörren med rubriken: "Bara döda fiskar flyter med strömmen". Författaren vill få oss att tänka till: "Kan vi verkligen leva precis som vi vill i Sverige? Har alla människor lika stort värde?" Eller är det bara politiska floskler och önsketänkande? Är den ekonomiska tillväxten och standardjakten nödvändig?

Vem har högst levnadsstandard – en stressad stadsbo eller en livsfilosof på landet? Är det inte dags att tänka om?

Vi leds sedan varsamt och respektfullt in i en rad ovanliga och mycket gripande levnadsöden, rikt illustrerade med vackra foton. Utifrån ter sig dessa personer som klart världsfrånvända, udda och originella. Men de har alla stora kunskaper och är, trots sina isolerade liv, beresta och imponerande uppdaterade på teknik, samhälle och politik. Framför allt är de stolta och tillfreds, skickliga i konsten att överleva. Jag känner en stor värme och ödmjukhet när jag läser, även om jag också kan ana en hel del sorg i de olika livsödena.

HEMMA OCH TILLBAKA i arbetsvardagen pågår ett annat, men inte helt väsensskilt samtal. Den uppdaterade DSM-V manualen är i antågande under

våren 2013. Åsikterna vädras vilt om nya diagnoser och slopandet eller sammanslagningar av gamla. Min slumrande, men numera lättväckta, frustration över psykiatris och psykoterapis diagnosfixering får åter näring. Särskilt mot bakgrund av den bok jag nyss läst. Visst, jag är verksam både i forskningsvärlden och i den kliniska verkligheten och förstår till fullo nödvändigheten och värdet av en systematisering av våra patienters lidande.

"Det är inte fler diagnoser vi behöver, snarare färre"

Men har vi inte en övertro på diagnosernas validitet? Vem tror på allvar att de fångar en patients komplexa verklighet? Diagnosfixeringen är förenad med risker, särskilt för oss psykologer. Den håller oss fångna i vissa begränsade fokus och bidrar till en sakta urholkning av våra psykologiska baskunskaper. Den gör oss dessutom blinda för det unika, kraftfulla och friska hos våra patienter?

I själva verket har vi ingen solklar definition på psykisk störning.

Normalitetens och sjukdomens avgränsning framstår ofta som lövtunn och glidande. Med diagnosglasögonen på skulle säkert de flesta personerna i Mokvists bok kvalificera sig för ett antal diagnoser: Arne med sina nio katter i en husvagn i Värmland. Eller 37-åriga Emelie som går klädd i gummistövlar året runt, röker pipa och bor ensligt långt in i skogen tillsammans med grisarna Arne och Hilda, kon Ronja och massor av andra husdjur.

Med glasögonen av förstår vi bättre. Deras mod och deras förmåga att skapa ett, i egna ögon, värdigt och meningsfullt liv gör dem ovanliga, inte sjuka. De vare sig vill eller behöver ta hjälp av samhället.

DSM MÅSTE VI nog leva med. Men låt oss åtminstone ibland höja blicken och vidga vårt psykologiska seende, öka vår ödmjukhet och acceptans. Ja, till och med hylla det ovanliga och det onormala, både hos oss själva och hos våra patienter. Det är inte fler diagnoser vi behöver, snarare färre. Jag vill avrunda med en rekommendation: Lägg in boken *De ovanliga* som obligatorisk kursbok på psykologutbildningen. Utifrån den kan vi sedan föra diagnosdiskussionen vidare på en mer existentiell värderingsnivå i undervisning och i handledning.

Mokvist, Åke: *De ovanliga. Människor som går mot strömmen*. (2006). Stockholm: Balkong Förlag. *

Anna Käver

ANNA KÄVER

Arbetar med: Forskning/behandlingsutveckling, psykoterapi, handledning, undervisning och författarskap.

Aktuell: *Allians. Den terapeutiska relationen i KBT* (2011), sommarpratade i SR i år och finalist till Stora Psykologpriset 2011.

Har skrivit: Sju böcker, däribland *Att leva ett liv, inte vinna ett krig. Om acceptans* (2004) samt *Himmel och Helvete och allt däremellan. Om känslor* (2009).

FOTO: JOHAN ALP